

# Indonesiens val en demokratisk seger

Valdeltagandet var högt när Indonesiens väljare den 7 juni för första gången sedan 1955 fick möjlighet att delta i fria val. Megawati Sukarnoputri och hennes parti PDI-P blev största parti och tillsammans med andra reforminriktade partier har hon nu möjlighet att förändra samhället i grunden. Men vägen till en demokrati som är mer än ett spel på elitnivå är lång och svår. Det anser Indonesienkännaren Olle Törnquist i denna analys.

AV OLLE TÖRNQUIST

För de fallskärmsjournalister som reser jorden runt var det ett alldeles för tråkigt val. Alldeles för lite våld och fusk att rapportera och för lite bakgrundkunskap för att kunna förklara vad som egentligen hände. En stor del av eliten tvingades att ämning tillfälligt tävla genom att mobilisera väljare i stället för att syssla med manipulationer bakom stängda dörrar eller provocerande av religiöst eller etniskt våld. Detta blev möjligt genom relativt demokratiska regler för spelet och en process där alla partier deltog. Bara detta var en slags demokratisk seger.

Och en stor del av de försejningar i röstsammanräkningen som fick stor publicitet berodde faktiskt mindre på framgångsrikt valfusk och mer på den tidskrävande kontroll som gjordes av valsedlarna. Bortsett från Östtimor, Västpapua, Aceh på norra Sumatra och några få andra platser, så var det så att cirka 100 miljoner människor till sist upplevde att deras röst betydde någonting och åtminstone väntade på resultatet. Egentligen bevitnade vi hur världens näst största demokrati efter Indien föddes, inte den tredje största, då så många medborgare i USA inte ens bryr sig om att rösta.

Men även om själva valen var tämligen

gen fria och rättvisa, så var knappast omständigheterna kring valet rättvisa och innehållet ihåligt. Det fanns en klar brist i närbelägna likartade möjligheter att använda de politiska friheterna och många grundläggande problem sopsades helt enkelt under mattan. Detta kommer att slå tillbaka och således är detta det viktigaste om vi är intresserade av stabilitet och demokrati i Indonesien.

## Förbud och begränsningar

Låt oss först titta på det orättvisa valsystemet. Det fanns ett valresultat som inte försejades: Det var att de väpnade styrkorna skulle få 7,6 procent av plat-

serna i parlamentet. Det är tre platser mer än den ledande reformasi-ledaren Amien Rais fick till sitt parti i de öppna valen.

Vidare så är 36 procent av de delegater som ska utse en ny president i november inte valda. I stället har de utsetts av den militära och politiska eliten i rökfyllda, stängda rum i metropolerna och ute i provinserna. Redan på förhand hade också ex-kommunisterna såväl som lokala partier förbjudits och anmärkningsvärt många parlamentsplatser tilldelades också provinser där president B J Habibie Golkar-parti har ett intakt maskineri.

Den andra orättvisan låg i de olika förutsättningar som olika politiska krafter hade. Golkar kunde fritt använda statsapparaten och hade tillgång till bistånd avsett för kooperativ och sociala skyddsnet, främst på öar ute i provinserna. Självsäkra demokrater i väst såg som sin främsta prioritet att trygga en stabil regering. Detta var viktigare än demokrati i form av folkestyre och stabilitet genom godtagbara möjligheter för alla att påverka politiken. Det utländska stödet till demokratisering- en begränsades till att i huvudsak gälla själva arrangemangen kring valet och teknisk information. Väljarutbildning som på ett kritiskt sätt berättade om olika politiska krafter var sällsynt. Stöd till bildande av demokratiska organisationer bland arbetare, bönder och statsfunktionärer som ideer där politiska partier kan vara en del av en samhällsförändring uteblev helt.

Den indonesiska demokratin blir därför lätt en vulgariserad version av demokrati där partierna bara blir en valmaskin för att välja politiker från eliten och den enda skillnaden folk ser är en myriad av enskilda frågor. Det är en bra bit från en mer upplyst förståelse över den dynamik i demokrati som finns och långt ifrån erfarenheterna från Europa, Indien och Sydafrika där breda folkliga organisationer och partier har varit nödvändiga för demokratis födelse och växande.

Den indonesiska demokratin blir därför lätt en vulgariserad version av demokrati där partierna bara blir en valmaskin för att välja politiker från eliten och den enda skillnaden folk ser är en myriad av enskilda frågor. Det är en bra bit från en mer upplyst förståelse över den dynamik i demokrati som finns och långt ifrån erfarenheterna från Europa, Indien och Sydafrika där breda folkliga organisationer och partier har varit nödvändiga för demokratis födelse och växande.

## Förutsägbart resultat

Det var därför lätt att förutse att resultatet i Indonesien skulle bli en mobilisering uppifrån av väljare på basis av populism och herre-klient-systemet genom de etablerade politiska maskinerna; där Golkar fick 22,4 procent av

rösterna, Megawati Sukarnoputri PDI-P 33,7 procent och den etablerade muslimska socio-religiösa organisationen NUs parti PKB fick 12,6 procent. Det spännande försöket att bilda ett nytt liberalt medelklassparti, PAN, med en sekulär

center-vänster-framtoning och reformasi-ledaren Amien Rais som lokomotiv visade sig ha begränsad framgång (7,1 procent). Dessutom har studentrörelsen, som hade stått i spetsen för reformprocessen och varit påtryckare på de traditionella politikerna, marginaliserats efter att förra året ha tvingats att göra sig av med president Suharto.

En del demokratiaktivister säger att den nytraditionella politiska tävlingen mellan politikerna till och med hindrar deras försök att hjälpa människor att själva organisera sig.

## Stora förväntningar

Låt oss titta på bristen på innehåll i själva valen. Det innebär inte att jag håller med de många observatörer som beskrev entusiastiska massor som stödde antingen en svag kvinna (Megawati Sukarnoputri) eller en blind man (B J Habibie) utan riktiga program. De stora demokratierna, Indien och USA, har båda valt och överlevt lika underliga ledare. Dessutom så fanns det faktiskt politiska frågor som spelade en viktig roll när det gällde människors förväntningar och förtroende för Megawati (PDI-P) och Gus Dur (Abdurrahman Wahid) inom PKB vilka sågs som symboler för ett värdigt motstånd mot Suharto och en framtid med fredliga förbättringar utan religiösa eller etniska konflikter, tillsammans med gamla ideal från självständighetskampen mot holländarna på 1940-talet.

Det stora problemet är snarare att det kommer att bli svårt för de i huvudsak traditionella och konservativa politikerna som nu har valts att leva upp till vanliga människors förväntningar. Det gäller speciellt den breda och i huvudsak oorganiserade sociala rörelse som

finns runt PDI-P och Megawati.

## Bortglömda frågor

Men det kan bli en ganska lång smekmånad om Megawati och andra moderata reformatorer verkligen tar över

**Det är inte konstigt att genuina arbetaraktivister anser att deltagande i den etablerade politiken är irrelevant då "den ändå inte betyder mycket när det gäller arbetarnas dagliga liv".**

presidentposten och regeringen i november, speciellt om ekonomin börja återhämta sig. Men faktum kvarstår ändå: väljarna i denna nya demokrati har mobiliserats genom gamla perspektiv, lojaliteter och valapparater som har dånliga

förutsättningar för att handskas med de viktiga konflikterna i samhället. Låt mig peka på fyra tendenser:

1) Missförhållandena och förhoppningarna i Östtimor, Aceh och Västpapua samt andra områden var så gott som totalt borta från den politiska agendan då lokala partier inte ens tilläts i lokalvalen. Därtill var de nya lagarna om decentralisering lika abstrakta och den militära repressionen förblev lika konkret som tidigare. Det kanske är i sin ordning om det handlar om att "bevara nationell enighet", men samtidigt bevaras det verkliga problemet med inhemsk kolonialism och ockupationen av den tidigare portugisiska kolonin Östtimor. Dessa frågor kommer att dyka upp utanför de nya demokratiska ramarna och kommer där att bli ännu svårare att lösa. Lyckosamt nog kan Östtimor bli ett undantag. Det saknar viktiga naturresurser, det internationella samfundet är engagerat och Xanana Gusmão, den fängslade ledaren för Fretilin, kan visa sig få rätt när han sagt att man ska "lita på alternativa institutioner och ge prioritet åt försoning".

Värre är det när man ser på det fortsatta dödadet i Aceh, de ekonomiska konflikterna mellan migrantgrupper i frizonen Batam eller kampen mellan migranter och "jordens söner" (av varierande tro och etniskt ursprung) i Kalimantan eller Maluku.

2) Till och med Internationella valutafondens, IMF:s, grundläggande strukturanpassningsprogram hölls utanför valrörelsen. Det fick till och

## Splittrad politisk karta i Indonesien

**Största parti i valet blev PDI-P, demokratiska partiet för kamp, som leds av Megawati Sukarnoputri. PDI-P fick 33,7 procent av rösterna.**

**Golkar, som leds av president B J Habibie, är det gamla regerings-**

**partiet och fick 22,4 procent av rösterna, vilket dock gav fler mandat än PDI-P fick.**

**PKB, det nationella uppvaknandets parti, är ett nytt sekulärt parti som har sin bas i det traditionella muslimska NU, Nathladul Ulama,**

**och leds av Abdurrahman Wahid (Gus Dur). De fick 12,6 procent av rösterna, vilket gav färre mandat än det traditionella PPP, det muslimska förenade utvecklingspartiet, som fick 10,7 procent.**

**PAN, det nya nationel-**

**la mandat-partiet leds av Amien Rais och fick 7,1 procent av rösterna.**

**Sammanlagt 48 partier ställde upp i det första fria valet sedan 1960-talets början, men övriga partier blev utan mandat.**



Vem ska styra Indonesien? Megawati Sukarnoputri, vars parti PDI-P fick flest röster i parlamentsvalet, träffar Akbar Tanjung, ordförande i Golkar, valets tvåa, i Jakarta den 12 augusti. Golkar bildades av före diktatorn Suharto 1971 och har enväldigt styrt sedan dess.

med *Asian Wall Street Journal* att den 21 juni ifrågasätta det faktum att det indonesiska folket inte tilläts att självständigt ta ställning i en sådan viktig fråga vid demokratiska val. Men mellan Washington och den indonesiska eliten finns en grundläggande konsensus. Inte heller den nya demokratin innehåller institutionella ramar för att handskas med folkets socio-ekonomiska umbäranden och protester. Det är inte konstigt att genuina arbetaraktivister anser att deltagande i den etablerade politiken är irrelevant då "den ändå inte betyder mycket när det gäller arbetarnas dagliga liv". Och arbetsgivarna skaffar sig en kompensation, nu när militären inte längre ingriper direkt i arbetsmarknadskonflikter, genom att upprätta falska "fackföreningar" och bildande av egna säkerhetsstyrkor med polis och militär personal som "rådgivare" på deltid.

3) De västerländska försäljarna av medelklassdemokrati lyckades ironiskt nog inte göra livet lättare ens för det nya liberala partiet PAN, som endast

fick drygt sju procent av rösterna. Ändå så ökar inflytandet från de intellektuella, högutbildade och framsynta bland företagsarna. Men en del av den demokratiska potentialen riskerar nu att gå förlorad när det visar sig svårt att se om de neotraditionella politiska ramarna egentligen innebär någon skillnad. Det här skapar en alternativ cynism som inte automatiskt främjar demokratin.

4) Framgångarna för PDI-P, PKB, PPP och i viss utsträckning PAN kommer att tolkas som återgång till en politik grundad på de gamla kulturella-religiösa pelarna. Detta till synes stabila mönster riskerar att bli en kvarleva från det förlutna. Den sociala och ekonomiska verkligheten har förändrats men det har inte denna uppbyggnad. Ta exempelvis det nationalistparti som leddes av Sukarno, far till Megawati och Indonesiens ledare från självständigheten 1949 fram till 1965. Det partiet hade sin huvudsakliga bas hos de som på olika nivåer styrde och administrerade staten. Det gav dem också möjlighet att styra över röstandet vid

valen. Detta fäste för makten erövrades av Suharto och dennes parti Golkar efter kuppen 1965, då man också monopoliserade militären och storkapitalet.

Nu verkar det som Megawatis PDI-P får stöd genom det allmänna motståndet mot monopoliserad makt. Detta ledes ofta av små och medelstora företagare som inte tjänade på systemet under Suharto. Bland dessa finns många etniska kineser, traditionellt affärsmän i Indoneisen, som drabbades hårt av massakrerna 1965-66. En del av dessa kommer förmodligen utvecklas till privata företagare i nära kontakt med religiösa ledare, militära befälhavare och inflytelserika personer. Samtidigt kommer de fortsätta att mobilisera väljare för att på demokratisk väg få tillgång till statens resurser. Men i framtiden är det troligt att de inte kommer att kunna behålla sitt folkliga stöd. De stora förväntningarna kommer att bli svåra att infria och det är troligt att grupper uppstår som kommer att försöka vända sig till de minst privilegierade i samhället, och inta den

roll som kommunistpartiet, PKI, hade fram till 1965.

#### Kompromiss med det gamla?

Men den mest brinnande frågan är om, och i så fall hur, PDI-P, PKB och deras allierade ska försöka "avgolkarisera" statsapparaten, militären, de offentliga företagen och undervisningssystemet. Om man väljer att göra en kompromiss med det gamla systemet, som i Filippinerna efter diktatorn Ferdinand Marcos fall 1986, kommer det knappast att gynna en stabil och demokratisk utveckling. I stället riskerar Indonesien att enbart bli en vald oligarki.

En första test på detta blir när 65 ledamöter från olika samhällssektorer och 135 ledamöter från provinserna ska utses till parlamentet. Dessa icke-valda ledamöter ska tillsammans med de 462 valda ledamöterna och de 38 representanterna för militären utse nästa president i november. Om de partier som talar om reformer tillsammans med progressiva påtryckargrupper går samman och stödjer äkta demokratiska reformer och förhindrar manipulationer och penningens inflytande så kan parlamentet få en stark representation av reformvänner. Men det ser dystert ut. Häshandeln på elitnivå har redan börjat och dessutom har militären även i fortsättningen ett avgörande inflytande.

Vad blir då svaret på dessa fyra frågor? Det avgörande är om den genuina demokratiörelsen har förmågan att återta initiativet, utöva påtryckningar och kan erbjuda ett alternativ till de neotraditionella politikerna och deras hittills framgångsrika sätt att vinna vanligt folk genom gamla perspektiv, lojaliteter och sina apparater.

Utsikterna är inte de bästa. Trots alla framsteg finns det ännu ingen enad demokratisk front. En del ledare har valt att arbeta inom de etablerade partierna, medan andra har marginaliserats. Rörelsen förblir splittrad och koncentrerar sig på enstaka frågor eller allmän propaganda och misslyckas ofta med att skapa kontakt med gräsrotsaktiviteter i det civila samhället.

Ledande demokratiaktivister hävdar ofta att dessa lokala aktiviteter står och faller med deras egna politiska framsteg i centrum. Naturligtvis var Suhartos fall mycket viktigt. Men de auktoritära strukturerna vittrar nu sönder och ekonomin är förödd. Politiken kommer att bli mer decentraliserad och ekonomin

mer privatiserad, när monopolens makt bryts. Det ger möjlighet för en demokratiörelse att växa underifrån.

Låt oss se närmare på hur det kan gå till. I byn Gebjock på centrala Java tog en handfull dissidenter kontakt med demokratiaktivister i Solo för att få hjälp att stämma en korrumpulerad lurah (byhövding). De fick rådet att ingenting skulle ändras om de inte sökte samarbete med andra och försökte få stöd av byvärdarna. De följde rådet.

En komitee reformist bildades för att komma åt den lurah som hade tillskansat sig pengar avsedda för ett farskvattenprojekt, tagit ut för höga avgifter för jordcertifikat och privatiserat allmänna land som delades ut till vännar. Demonstrationer hölls och byhövdingens kontor ockuperades i två veckor. Majoriteten av bybefolkningen slöt aktivt upp för att hindra militären och polisen från att kunna ingripa.

När denne lurah till sist ställdes inför rätta och temporärt avsatte fortsatte kommittén sitt arbete med återkommande möten och offentliga samlingar. Man inspirerade till bildandet av ett kooperativ för att stödja jordbruket. Dessutom avslöjade man att de lokala Golkar-ledarna hade använt allmänna medel som skulle ha gått till socialförsäkringar för sina egna politiska syften. Nu diskuterar man hur man ska gå vidare. Målet är att totalt reformera den lokala administrationen. Denna utveckling i en by är oavhängig om det är fler eller färre personer som demonstrerar utanför Hotel Indonesia i centrala Jakarta. Men i utlandet rapporteras det sällan om det som händer utanför huvudstaden.

Medlemmarna i kommittén i Gebjock är knappast några revolutionärer. Ordförande är en fabriksmekaniker i 25-årsåldern. Bland andra medlemmar finns en pensionerad skollärare som brukade jaga kommunister på 1960-talet, en välkänd lokal affärsman och en arbetare inom jordbruket.

Deras partitillhörighet varierar. Några stödjer Megawatis PDI-P, andra det lilla PNU och någon det konserva-

tiv muslimska PBB. — Men det betyder inget, säger de. Det är bara våra traditionella sympatier. Det som betyder något är vår lista på vad som borde göras här.

Min rädsla är att de ska sugas upp och splittras av de nyvalda politikererna på central nivå. Deras eget svar är att de inte vet vad som kommer att hända. Men de säger att de vill hålla fast vid sitt eget program och skapa samarbete med liknande kommittéer i kringliggande byar, och om

möjligt också på "högre" nivå. Jag frågade om de visste om några liknande kommittéer "där uppe", men naturligtvis kände de inte till några. Inte så konstigt eftersom de knappast existerar.

#### Lära av Gebjock?

Mitt emellan hopp och realiteterna kan man därför undra om det verkligen är helt otänkbart att de politiskt mest "avancerade" pro-demokraterna på central nivå skulle kunna lära av Gebjock. I så fall skulle de kunna enas kring en minimiplattform i stället för att enbart agera som isolerade påtryckargrupper eller ideologiska spjutpetsar.

På så sätt skulle de kunna bygga kontakter mellan kommittéer på olika nivåer, innan de är alltför smittade av den neotraditionella politiken. Hur som helst så är en hälsosam utveckling av världens tredje största demokrati till stor del beroende av demokratiörelsens fortsatta utveckling. Det är också en förutsättning för stabilitet. Så frågan om hur utländska partners ska hjälpa till att stödja utveckling i Indonesien är lätt att besvara.

DENNA ARTIKEL PUBLICERADES URSPRUNGLIGT I JAKARTA POST OCH ECONOMIC AND POLITICAL WEEKLY. ÖVERSÄTTNING OCH BEARBETNING: ULF B ANDERSSON OLLE TÖRNQVIST HAR UNDER TRE DECENNIER FÖRSKAT OM INDONESIENS SAMHÄLLSUTVECKLING. HAN ÄR FÖR NÄRVARANDE PROFESSOR I STATSVETENSKAP VID OSLO UNIVERSITET.